

เมื่อประวัติศาสตร์เป็นเหตุแห่งความขัดแย้ง ระหว่างชาติในเอเชีย*

รศ. วุฒิชัย มูลศิลป์

ความขัดแย้งจะเป็นธรรมชาติอย่างหนึ่งของทั้งมนุษย์และสัตว์ ความขัดแย้งมีหลายระดับ ตั้งแต่ความขัดแย้งด้วยคำพูด จนถึงการต่อสู้ด้วยกำลัง ซึ่งถ้าเป็นระดับชาติก็คือ การสงคราม ส่วนสาเหตุของความขัดแย้งก็มีหลายประการ ทั้งความต้องการในสิ่งที่เป็นนามธรรม คือ ความยิ่งใหญ่ในรูปของการแผ่กษัตริย์และอำนาจ และความต้องการสิ่งที่เป็นรูปธรรม คือ ดินแดน ทรัพยากรสินค้า ทรัพยากรธรรมชาติ แต่ในหลายปีที่ผ่านมาและโดยเฉพาะในกลางปี 2544 (ค.ศ. 2001) มีปรากฏการณ์ที่น่าสนใจที่เป็นเหตุแห่งความขัดแย้งระหว่างชาติ โดยเฉพาะในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คือ ระหว่าง จีน เกาหลี กับญี่ปุ่น และในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ระหว่างพม่า กับไทย และลาวกับไทย โดยเหตุแห่งความขัดแย้งมาจากประวัติศาสตร์ หรือการตีความประวัติศาสตร์ บทความนี้จะเป็นการสำรวจในเรื่องว่าประวัติศาสตร์กลายเป็นเหตุแห่งความขัดแย้งได้อย่างไร เป็นเรื่องพึงปรารถนาหรือไม่ ถ้าไม่ควรแก้ปัญหาอย่างไร

ความขัดแย้งในประวัติศาสตร์

เมื่อพิจารณาย้อนไปในประวัติศาสตร์เกี่ยวกับความขัดแย้งระหว่างรัฐ ระหว่างอาณาจักร ระหว่างประเทศ โดยดูที่การสงครามว่าเป็นความรุนแรงที่สุดของความขัดแย้ง ก็จะพบสาเหตุแห่งความขัดแย้งมีหลายประการ เมื่อมนุษย์ยังเร่ร่อนเก็บหาอาหารและล่าสัตว์ เหตุแห่งความขัดแย้งก็มาจากการแย่งชิงอาหาร เมื่อมนุษย์เริ่มการเพาะปลูก มีการตั้งถิ่นฐาน เหตุแห่งความขัดแย้งก็มีสาเหตุเพิ่มขึ้น คือ มาจากการแย่งชิงที่ตั้งถิ่นฐานและที่เพาะปลูกที่อุดมสมบูรณ์ เมื่อมนุษย์มีการอยู่รวมกันเป็นจำนวนมาก มีการสังสรรค์ทรัพย์สินเงินทอง มีหัวหน้าหรือประมุขของกลุ่ม เหตุแห่งความขัดแย้งก็เพิ่มขึ้นอีก คือ ความต้องการทรัพย์สินเงินทองของกลุ่มพวกอื่น ซึ่งจะเห็นได้จากผู้ชนะก็จะยึดทรัพย์สินเงินทองของฝ่ายแพ้ ความต้องการคนไปเพิ่มแรงงาน คือ เป็นผู้รับใช้ เป็นทาส เป็นกำลังในการทำสงครามหรือแม้กระทั่งเพื่อความบันเทิง ความต้องการดินแดนในลักษณะของการล่าอาณานิคม และ

* ปรับปรุงจากคำบรรยายต่อที่ประชุมราชบัณฑิตและภาควิชาสังคมศาสตร์และการเมือง ราชบัณฑิตยสถาน เมื่อวันที่ 17 ตุลาคม 2544

แน่นอนว่ารวมถึงความต้องการเกียรติยศ ชื่อเสียง ก็ยังควบคู่กันมาโดยตลอด

เมื่อมนุษย์มีลัทธิความเชื่อ มีศาสนา ลัทธิ ความเชื่อหรือศาสนา ก็เป็นเหตุแห่งความขัดแย้ง ที่สำคัญ สงครามที่เกิดขึ้นจากการแผ่ขยายลัทธิ ความเชื่อ ศาสนา ไปยังกลุ่มอื่น หรือเกิดจากการ มีลัทธิความเชื่อที่ต่างกัน ศาสนาที่ต่างกัน หรือ แม้แต่ศาสนาเดียวกัน แต่ต่างนิกายกัน เห็นได้ อย่างชัดเจนในกรณีสงครามครูเสด (Crusades War) ตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 11 - ต้นคริสต์ ศตวรรษที่ 13 เป็นเวลาร้อยปีเศษ ถือว่าเป็น สงครามศักดิ์สิทธิ์ (Holy War) ของคริสตชน เพื่อยึดดินแดนศักดิ์สิทธิ์ของพวกเขาคริสต์คืนมา ส่วนสงครามสามสิบปี (Thirty Years' War) ที่เกิด ขึ้นในยุโรป ในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 17 มีสาเหตุ มาจากความขัดแย้งของผู้นับถือศาสนาเดียวกัน คือ ศาสนาคริสต์ แต่ต่างนิกายกัน

เมื่อมนุษย์พัฒนาเทคโนโลยีทางการรบ ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ตั้งแต่การคิด ประดิษฐ์อาวุธปืน ปืนใหญ่ การติดตั้งปืนใหญ่ บนเรือรบ (แต่ไม่ใช่การติดตั้งปืนใหญ่บนหลังช้าง เหมือนดังในภาพยนตร์เรื่องสุริโยไท) ดินระเบิด เครื่องบินรบ จรวด มาจนถึงระเบิดปรมาณู และ ฯลฯ การมีอาวุธที่มีประสิทธิภาพเหนือกว่าฝ่ายอื่น ก็เป็นสาเหตุทำให้เกิดความขัดแย้งหรือการ สงครามได้ เพราะมีความมั่นใจว่าได้ชัยชนะ แน่แน่นอน ดังนั้น ตั้งแต่สมัยการสำรวจเส้นทาง เติมนเรือมายังหมู่เกาะอินเดียนตะวันออก ในคริสต์ ศตวรรษที่ 15 เป็นต้นมา ชาตินิตะวันตกก็ใช้ความ

ได้เปรียบในเรื่องประสิทธิภาพของอาวุธ เข้ามา ยึดครองดินแดนในเอเชีย โดยในตอนแรกก็ยึด เฉพาะเมืองท่าเพื่อตั้งโรงสินค้าหรือสถานการค้า (Factory) ก่อน แล้วต่อมาก็ยึดแหล่งผลิตสินค้า ที่มีความสำคัญก่อน คือ แหล่งปลูกเครื่องเทศ และพริกไทย และยึดดินแดนทั้งหมด เพื่อเป็น แหล่งวัตถุดิบ แหล่งขายสินค้า แหล่งระบาย ประชาชนทั้งดีและไม่ดีให้ไปตั้งถิ่นฐาน

ไม่เพียงแต่ความเหนือกว่าทางอาวุธ ยุทธโศภกรรมที่ทำให้เกิดความขัดแย้งที่นำไปสู่ สงครามได้ แต่ความได้เปรียบในเรื่องการสื่อสาร เช่น โทรศัพท และการคมนาคม เช่น เรือกลไฟ ก็ยังเป็นแรงจูงใจ หรือแรงเสริมที่ทำให้เกิดความ ขัดแย้งได้เช่นกัน เพราะทำให้เกิดความมั่นใจ ได้ว่ามีความได้เปรียบในการสู้รบ

ในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ซึ่งเป็นระยะ ที่ยุคจักรวรรดินิยมขึ้นสู่ขีดสูงสุด ก็ยังมีข้ออ้าง ที่เป็นเหตุที่ทำให้เกิดความขัดแย้งและสงคราม ได้อีก คือ ข้ออ้างว่า ไปช่วยคนที่ด้อยความเจริญ ที่ป่าเถื่อน ให้มีความเจริญ ให้มีศรีวิไล และ ให้พวกมิชชันนารีหันมานับถือคริสต์ศาสนา คำพูด ที่สำคัญของข้ออ้างนี้คือ “ภาระของคนผิวขาว” (white man's burden) ของ รัดยาร์ด คิปลิง (Rudyard Kipling)

อุดมการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นใหม่ และแตกต่างกัน ก็เป็นสาเหตุแห่งความขัดแย้ง จนนำไปสู่สงครามเช่นเดียวกัน ซึ่งเห็นได้จาก การเกิดแนวความคิดเรื่องเสรีนิยม ประชาธิปไตย ในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 อุดมการณ์นี้ไม่ได้

ทำให้เกิดความขัดแย้งเฉพาะภายในประเทศ แต่ยังทำให้เกิดความขัดแย้งจนกลายเป็น สงครามครั้งใหญ่ในยุโรป ในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 ด้วย เพราะความกลัวเสรีนิยมประชาธิปไตย พอลกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 ก็มีอุดมการณ์ทางการเมืองอีกแบบหนึ่งเกิดขึ้น คือ สังคมนิยม หรือคอมมิวนิสต์ ซึ่งให้ความสำคัญในเรื่อง การต่อสู้ทางชนชั้น จนทำให้เกิดการปฏิวัติ โค่นระบอบการปกครองแบบเก่าลง ประเทศแรก ที่เกิดการปฏิวัติและเปลี่ยนระบอบการปกครอง เป็นคอมมิวนิสต์คือ รัสเซีย ในต้นคริสต์ศตวรรษ ที่ 20 จากนั้นก็ขยายตัวออกไปในทวีปต่างๆ ที่ สำคัญในเอเชียก็คือ ที่ประเทศจีน ใน ค.ศ.1949 เราจะพบว่า ตั้งแต่กลางคริสต์ศตวรรษที่ 20 จน ต้นทศวรรษ 1990 เมื่อสหภาพโซเวียตล่มสลาย โลกได้เกิดความตึงเครียดจากการเผชิญหน้า เพราะความแตกต่างทางอุดมการณ์ทางการเมือง ซึกหนึ่งคือฝ่ายเสรีนิยม อีกซึกหนึ่งคือฝ่าย คอมมิวนิสต์

ในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 มีอุดมการณ์ ที่สำคัญอีกประการหนึ่งแพร่หลายอย่างกว้าง ขวางในยุโรป คือ ชาตินิยม ซึ่งทำให้เกิดการรวม รัฐชาติแบบใหม่ขึ้นมา ดังเช่นในอิตาลี เยอรมนี อุดมการณ์ชาตินิยมทำให้เกิดการขัดแย้งจนเกิด การสงครามหลายครั้ง หลายบริเวณ แต่เมื่อชาติ นิยมเกิดขึ้นในเอเชียและแอฟริกา โดยเฉพาะหลัง จากชัยชนะของญี่ปุ่นต่อรัสเซียใน ค.ศ.1905 ก็ได้เป็นพลังในการเรียกร้องเอกราช (ยกเว้นใน

กรณีของไทย ซึ่งไม่ได้ตกเป็นอาณานิคมในยุค จักรวรรดินิยม) ซึ่งก็จะประสบผลอย่างกว้างขวาง หลังสงครามโลกครั้งที่ 2

ในยุคสงครามเย็น ตั้งแต่สิ้นสุดสงคราม โลกครั้งที่ 2 จนถึง ค.ศ.1989 เมื่อโลกคอมมิวนิสต์ อ่อนแอและเริ่มล่มสลาย มี 2 อุดมการณ์ที่ทำให้ เกิดความขัดแย้งอย่างกว้างขวาง คือ อุดมการณ์ เสรีประชาธิปไตย กับ อุดมการณ์คอมมิวนิสต์ โดยลัทธิชาตินิยมและศาสนนิยมได้อ่อนตัวลงไป การสิ้นสุดของสงครามเย็นทำให้ ฟรานซิส ฟุกุ ยามา (Francis Fukuyama) ได้เขียนบทความ เรื่อง The End of History ? (การสิ้นสุดของ ประวัติศาสตร์ ?) ใน ค.ศ.1989 - ซึ่งต่อมาได้ ปรับปรุงขยายเป็นหนังสือที่ประสบความสำเร็จ อย่างสูงในชื่อ The End of History and the Last man - ว่า ประวัติศาสตร์ถึงคราว สิ้นสุด เพราะเป็นการสิ้นสุดในวิวัฒนาการของ อุดมการณ์ของมนุษยชาติ โดยที่เสรีนิยม ประชาธิปไตยตามแบบชาติตะวันตกจะเป็น รูปแบบสุดท้ายของการปกครองของมนุษยชาติ สงครามทางด้านอุดมการณ์สิ้นสุดลงแล้ว ผู้ เชื่อมั่นในลัทธิมาร์กซ์ - เลนิน จะยังมีอยู่เพียง บางแห่ง แต่ในภาพรวมเสรีนิยมประชาธิปไตย ได้ชัยชนะ ความขัดแย้งอาจมีบ้างในโลกที่สาม แต่ความขัดแย้งระดับโลกสิ้นสุดลงแล้ว¹

อย่างไรก็ดี ความขัดแย้งก็ยังคงมีอยู่ โดยสาเหตุใหม่มาจากเผ่าพันธุ์นิยม (Ethnicism) และศาสนนิยม ซึ่งทำให้สหภาพโซเวียตที่

¹ อ้างใน Samuel P. Huntington. *The Clash of Civilization and the Remaking of World Order* .p.31.

อ่อนแอต้องล่มสลาย ใน ค.ศ.1991 และแบ่งแยกเป็นประเทศต่างๆ หลายประเทศ ใน ค.ศ.1993 แซมวอล พี. ฮันติงตัน (Samuel P. Huntington) ก็ได้เขียนบทความ เรื่อง The Clash of Civilization (ความขัดแย้งทางอารยธรรม) ซึ่งต่อมาได้ขยายเป็นหนังสือที่ขายดีในชื่อ The Clash of Civilization and the Remaking of World Order (ความขัดแย้งทางอารยธรรมและการจัดระเบียบโลกใหม่) โดยชี้ให้เห็นว่า ใน ค.ศ.1996 มีประเทศในโลกประมาณ 184 ประเทศ มีพื้นฐานทางอารยธรรมที่แตกต่างเป็น 9 ประเภท คือ อารยธรรมจีน (Sinic), อารยธรรมญี่ปุ่น (Japanese), ฮินดู (Hindu), อิสลาม (Islamic), ออร์ทอด็อกซ์ (Orthodox) มีศูนย์กลางในรัสเซีย, ตะวันตก (Western) ศูนย์กลางในยุโรป, อเมริกาเหนือ, ลาตินอเมริกา (Latin American ในอเมริกาใต้), แอฟริกา (African), และพุทธ (Buddhism)² และอารยธรรมที่แตกต่างกันนี้ จะเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดความขัดแย้งกันขึ้น กรณีที่มีผู้ก่อการร้ายใช้เครื่องบินโดยสารไปชนตึกกระฟ้าแฝดของศูนย์การค้าโลก (World Trade Center) ในนครนิวยอร์ก และอาคารเพนตากอน (Pentagon) ที่ทำการของกระทรวงกลาโหม ที่กรุงวอชิงตัน ของสหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ 11 กันยายน ค.ศ.2001 ก็ถูกอธิบายว่า มีสาเหตุมาจากความขัดแย้งทางอารยธรรมและศาสนา เหตุการณ์นี้

ทำให้หนังสือของ แซมวอล พี. ฮันติงตัน ได้รับความสนใจขึ้นมาอีก ขณะเดียวกันเหตุการณ์ดังกล่าวก็ทำให้โลกเข้าสู่ยุคใหม่ของลัทธิก่อการร้าย (terrorism)

ควินซี ไรท์ (Quincy Wright) ได้ศึกษาถึงความขัดแย้งที่รุนแรงที่สุด คือ การสงครามระหว่าง ค.ศ.1480-1940 เฉพาะในยุโรป มีสงครามเกิดขึ้นถึง 2,600 ครั้ง ในจำนวนนี้ ฝรั่งเศสเกี่ยวข้องด้วย ร้อยละ 47 ออสเตรีย-ฮังการี ร้อยละ 34 เยอรมนี (ปรัสเซีย) ร้อยละ 25 อังกฤษ และรัสเซีย ร้อยละ 22 ตุรกี ร้อยละ 15 สเปน ร้อยละ 12 เนเธอร์แลนด์ ร้อยละ 8 สวีเดน ร้อยละ 4 เดนมาร์ก ร้อยละ 2³ จะเห็นได้ว่า มหาอำนาจเป็นชาติที่ทำให้เกิดสงครามมากที่สุด

สงครามที่เกิดขึ้นก่อให้เกิดความเสียหาย ทั้งชีวิต จิตใจ ทรัพย์สิน เป็นจำนวนมาก เฉพาะในสงครามโลกครั้งที่ 1 และสงครามโลกครั้งที่ 2 ก่อให้เกิดการบาดเจ็บ เสียชีวิต เป็นจำนวนมหาศาล ดังจะเห็นได้ในตารางต่อไปนี้

² Ibid. pp. 45 - 48.

³ Quincy Wright. *A Study of War*. (Abridged Edition). pp. 52-53.

ตารางที่ 1

จำนวนผู้เสียชีวิตของชาติที่เกี่ยวข้องในสงครามโลกครั้งที่ 1

ประเทศ*	ระดมพลทั้งหมดรวม	ทหารถูกสังหารหรือเสียชีวิตเพราะบาดเจ็บ	พลเรือนถูกสังหารหรือเสียชีวิตเพราะบาดเจ็บ	จำนวนทั้งหมดที่ถูกสังหารหรือเสียชีวิต
ออสเตรีย-ฮังการี	7,800,000	1,200,000	180,000	1,380,000
เบลเยียม	267,000	14,000	90,000	104,000
บัลแกเรีย	560,000	87,000	**	87,000+
ฝรั่งเศส	8,410,000	1,363,000	150,000	1,513,000
เยอรมนี	11,000,000	1,774,000	225,000	1,999,000
จักรวรรดิอังกฤษ	8,904,000	908,000	9,000	917,000
อิตาลี	5,615,000	460,000	300,000	760,000
รูมาเนีย	750,000	336,000	170,000	506,000
รัสเซีย	12,000,000	1,700,000	**	1,700,000+
เซอร์เบีย	707,000	125,000	**	125,000+
ตุรกี	2,850,000	325,000	250,000	575,000
สหรัฐอเมริกา	4,355,000	126,000	**	126,000+
รวม	63,218,000	8,418,000	1,374,000+	9,792,000+

* ตัวเลขนี้ไม่รวมประเทศที่อยู่นอกยุโรป เช่น จีน ญี่ปุ่น ไทย ลาตินอเมริกา และประเทศเล็กๆ ในยุโรป เช่น กรีซ ลักเซมเบิร์ก และโปรตุเกส ซึ่งมีบทบาทน้อยในสงครามนี้

** ไม่มีตัวเลข

ที่มา Wood. (1968:24) อ้างใน Beer. *Peace Against War*. p.37

จากตารางที่ 1 จะเห็นว่า ในจำนวน 12 ชาติ ที่เกี่ยวข้องอย่างมากในสงครามโลกครั้งที่ 1 มีการระดมพลรวม 63.218 ล้านคน มีผู้เสียชีวิตทั้งทหารและพลเรือนรวม 9.792 ล้านคน ถ้าวรวมชาติเล็ก ๆ ในยุโรปที่เกี่ยวข้องน้อยกับสงครามโลกครั้งที่ 1 และชาติในเอเชีย รวมทั้งไทย จำนวนน่าจะจะต้องถึง 10 ล้านคน ซึ่งนับเป็นจำนวนมากกว่าจำนวนประชากรของไทยทั่วประเทศในเวลาเดียวกัน (จำนวนประชากรของไทยใน พ.ศ. 2462 มี 9.207 ล้านคน) แต่ถึงกระนั้น จำนวนประมาณ 10 ล้านคนนี้ ยังต่ำกว่าจำนวนผู้บาดเจ็บและเสียชีวิตในสงครามโลกครั้งที่ 2 มาก ซึ่งจะเห็นได้จากตารางที่ 2

ตารางที่ 2

จำนวนผู้เสียชีวิตของชาติที่เกี่ยวข้องในสงครามโลกครั้งที่ 2

ประเทศ*	ระดมพลทั้งหมดรวม	ทหารถูกสังหารหรือเสียชีวิตเพราะบาดเจ็บ	พลเรือนถูกสังหารหรือเสียชีวิตเพราะบาดเจ็บ	จำนวนทั้งหมดที่ถูกสังหารหรือเสียชีวิต
ออสเตรเลีย	1,000,000	27,000	**	27,000
บริเตน	5,896,000	557,000	61,000	618,000
แคนาดา	1,041,000	32,000	**	32,000
จีน	17,251,000	2,220,000	20,000,000	22,220,000
ฝรั่งเศส	5,000,000	202,000	108,000	310,000
เยอรมนี	10,200,000	3,250,000	500,000	3,750,000
อินเดีย	2,394,000	36,000	**	36,000
อิตาลี	3,100,000	149,000	783,000	932,000
ญี่ปุ่น	9,700,000	1,507,000	672,000	2,179,000
โปแลนด์	1,000,000	64,000	2,000,000	2,064,000
รูมาเนีย	1,136,000	520,000	***	520,000
สหภาพโซเวียต	22,000,000	7,500,000	7,500,000	15,000,000
สหรัฐอเมริกา	16,113,000	292,000	**	292,000
ยูโกสลาเวีย	3,741,000	410,000	1,275,000	1,685,000
รวม	99,572,000	16,766,000	32,899,000	49,665,000
ประเทศอื่น*	8,410,000	167,000	1,406,000	1,573,000
รวมทั้งหมด	107,982,000	16,933,000	34,305,000	51,238,000+

* รวม เบลเยียม บราซิล บัลแกเรีย เซคโกสโลวาเกีย เดนมาร์ก ฟินแลนด์ กรีซ ฮังการี เนเธอร์แลนด์ นิวซีแลนด์ นอร์เวย์ ฟิลิปปินส์ และแอฟริกาใต้

** มากหรือน้อยกว่า 1,000

*** ไม่มีตัวเลข

ที่มา Wood. (1968:26) และ Wright. (1965:1542) อ้างใน Beer. *Peace Against War*. p.38.

จากตารางที่ 2 จะเห็นว่า มีประเทศต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับอย่างสำคัญในสงครามโลกครั้งที่ 2 14 ประเทศ มีการระดมพลทั้งหมดรวม 99.572 ล้านคน และถ้ารวมการระดมพลของชาติที่เกี่ยวข้องน้อยในสงครามโลกครั้งที่ 2 จำนวนจะเพิ่มเป็น 107.982 ล้านคน เมื่อนับจำนวนทหารที่ถูกสังหารหรือเสียชีวิตเพราะบาดเจ็บจากการสู้รบ จะมีประมาณ 16.933 ล้านคน พลเรือนเสียชีวิตเพราะถูกสังหารหรือเสียชีวิตเพราะบาดเจ็บจะมีประมาณ 34.305 ล้านคน (ในจำนวนนี้เป็นพลเรือนชาวจีนประมาณ 20 ล้านคน หรือราวร้อยละ 60 ของทั้งหมด) รวมจำนวนทหารและพลเรือนที่เสียชีวิตเพราะสงครามโลกครั้งที่ 2 ประมาณ 51.238 ล้านคน ซึ่งมากกว่า 3 เท่า ของจำนวนประชากรของประเทศไทยในเวลานั้น (ใน พ.ศ.2490 มีประชากรประมาณ 17.442 ล้านคน) แน่หนอนว่า ถ้าเกิดสงครามโลกครั้งที่ 3 จำนวนผู้เสียชีวิตจะต้องสูงกวานี้มากมาย

ความขัดแย้งของชาติในเอเชีย เพราะประวัติศาสตร์

ชาติในเอเชียหรือโลกตะวันออกก็มีความขัดแย้ง จนมีการสงครามโดยตลอดในประวัติศาสตร์ เช่นเดียวกับในยุโรปหรือโลกตะวันตก ถ้าพิจารณาดูในกรณีของจีน การขยายอำนาจไปยังประเทศเพื่อนบ้าน เช่น เกาหลี เวียดนาม ก็เป็นไปเพื่อความยิ่งใหญ่ของจีน ประเทศอื่น ๆ รวมทั้งไทย ก็ต้องถวายนบรณการเพื่อแลกกับสิทธิทางการค้า (แต่เหตุผลของจีน คือ การยอม

สวามิภักดิ์) สำหรับพวกเลี้ยงสัตว์ที่อยู่ทางเหนือของจีน คือ พวกมองโกล และที่อยู่ทางตะวันตกของจีน คือ พวกขงหนู การผลักดันพวกนี้ให้ถอยห่างออกไปก็เพื่อความสงบสุขของจีนเป็นสำคัญ เพราะจีนถึงกับต้องสร้างกำแพงเมืองจีนตั้งแต่สมัยโบราณ เพื่อป้องกันการรุกรานของพวกเลี้ยงสัตว์ และพวกป่าเถื่อนในสายตาของจีน

ในเอเชียตะวันออก ยังมีอีกชาติหนึ่งที่อยู่ห่างออกไป และไม่ค่อยได้เกี่ยวข้องกับและขัดแย้งกับชาติอื่นมากนัก คือ ญี่ปุ่น ญี่ปุ่นเคยรับอารยธรรมจีน แต่ในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 9 ญี่ปุ่นก็เลิกติดต่ออย่างเป็นทางการกับจีน ในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 13 กุบไลข่าน หรือ คูบิลัยข่าน จักรพรรดิของมองโกลที่ยึดครองจีนและตั้งราชวงศ์หยวน ปกครองจีน เคยพยายามโจมตีญี่ปุ่น 2 ครั้ง แต่ไม่สำเร็จ ในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 16 ญี่ปุ่นสมัยเอโดเอชิ พยายามขยายอำนาจเข้าไปในจีน โดยผ่านเกาหลี ทำให้เกิดสงครามอยู่หลายปี (สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ทรงมีพระราชสาส์นถึงจักรพรรดิจีนสมัยราชวงศ์หมิง เสนอจะช่วยโจมตีญี่ปุ่น แต่จีนเห็นว่าไทยอยู่ไกล จึงปฏิเสธความปรารถนาดี)

ญี่ปุ่นหวนกลับมาขยายอำนาจในเกาหลีอีก ในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 และในต้นศตวรรษต่อมา ก็ยึดครองเกาหลี ทำให้เกาหลีตกเป็นอาณานิคมของญี่ปุ่นถึง 35 ปี และตั้งแต่ต้นทศวรรษ 1930 ญี่ปุ่นขยายอำนาจเข้าไปในจีน ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ตงเป่ย) หรือที่เราคุ้นเคยในชื่อ แมนจูเรีย กลางปี 1937 ญี่ปุ่นก็เปิดฉากบุกจีนอย่างกว้างขวาง ถึงปลายปีญี่ปุ่น

ก็สามารถยึดเมืองหลวงของจีน คือ เมืองนานกิง (หรือหนานจิง) ได้ จากนั้นยังพยายามยึดครองจีน ทั่วประเทศต่อไป แต่ไม่ประสบผลสำเร็จ จนสิ้น สงครามโลกครั้งที่ 2

เหตุแห่งความขัดแย้งระหว่าง เกาหลี- ญี่ปุ่น และ จีน-ญี่ปุ่น สืบเนื่องมาจากประวัติศาสตร์ ในช่วงนี้ ซึ่งจะได้พิจารณาเป็นกรณีไป

ความขัดแย้งระหว่างเกาหลีกับญี่ปุ่น ที่มีสาเหตุจากประวัติศาสตร์

ประวัติศาสตร์แต่ละชาติมีทั้งความภาคภูมิใจและความขมขื่น ซึ่งสามารถนำมาเป็นสาเหตุความขัดแย้งกับชาติที่เกี่ยวข้องได้ง่ายมาก ถ้าต้องการนำมาใช้ โดยเฉพาะการปลุกความรู้สึกเรื่องชาตินิยม ในกรณีของเกาหลี มีความขมขื่นใจมากต่อการปกครองของญี่ปุ่นเป็นเวลา 35 ปี ระหว่าง ค.ศ.1910-1945 ที่เป็นไปในลักษณะกดขี่และขูดรีดเอาผลประโยชน์จากเกาหลี ที่หอเอกราชของเกาหลี (The Independence Hall of Korea) ได้แสดงเรื่องราวการต่อต้านญี่ปุ่น วีรบุรุษที่ต่อสู้เพื่อเอกราช การทรมานผู้ต่อต้านญี่ปุ่น และในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ญี่ปุ่นได้นำผู้หญิงเกาหลีไปบำเรอทางเพศแก่ทหารญี่ปุ่น ที่เรียกกันว่า comfort women ประมาณว่า ผู้หญิงเกาหลีจำนวน 100,000–200,000 คน ต้องกลายเป็นทาสกามทหารญี่ปุ่น⁴ ที่หอเอกราชของเกาหลีมีภาพถ่ายของผู้หญิงเหล่านี้จำนวนหนึ่งอยู่ และ

บางคนก็มีครมภ์ด้วย นอกจากผู้หญิงชาวเกาหลี ญี่ปุ่นยังได้นำผู้หญิงจีน ฟิลิปปินส์ ไปเป็นทาสกามทหารญี่ปุ่นด้วย แต่มีจำนวนน้อยกว่า

การปกครองของญี่ปุ่นต่อเกาหลี และเรื่อง comfort women ทำให้คนเกาหลีส่วนใหญ่ มีความรู้สึกที่ไม่ดีต่อญี่ปุ่น

ความขัดแย้งระหว่างจีนกับญี่ปุ่น ที่มีสาเหตุจากประวัติศาสตร์

แม้ว่ากบฏไคซัน จะเคยส่งกองทัพไปโจมตีญี่ปุ่น 2 ครั้ง และฮิเดโยชิ เคยตั้งความหวังว่า ถ้าพิชิตจีนได้จะไปปกครองจีนที่กรุงปักกิ่ง แต่กรณีเหล่านี้ก็ไม่ได้ทำให้ชาติทั้งสองมีความขมขื่นต่อกัน

เหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ที่ทำให้จีนไม่พอใจญี่ปุ่นและมีความขมขื่นใจมากคือ “การข่มขืนหนานจิง” (The Rape of Nanjing) เมื่อทหารญี่ปุ่นยึดกรุงหนานจิง เมืองหลวงของจีน คณะชาติได้ในกลางเดือนธันวาคม ค.ศ.1937 ในเวลา 6 สัปดาห์ต่อมา ทหารญี่ปุ่นได้ข่มขืนปล้น และสังหารชีวิตผู้คนในกรุงหนานจิง ประมาณ 300,000–370,000 คน ซึ่งเป็นจำนวนราวครึ่งหนึ่งของชาวเมืองในเวลานั้น⁵ ถูกสังหารชีวิต

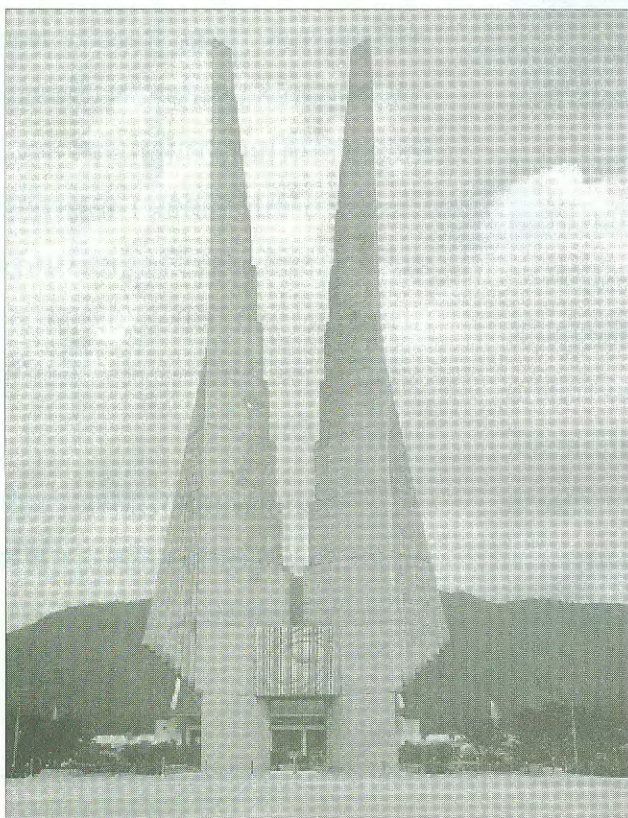
จีนมองเหตุการณ์นี้ว่า พฤติกรรมของทหารญี่ปุ่นเป็นเรื่องผิดปกติมากๆ ไม่ใช่พฤติกรรมของทหารที่ควรจะทำ

⁴ Bruce Cumings. *Korea's Place in the Sun, A Modern History*. p. 179.

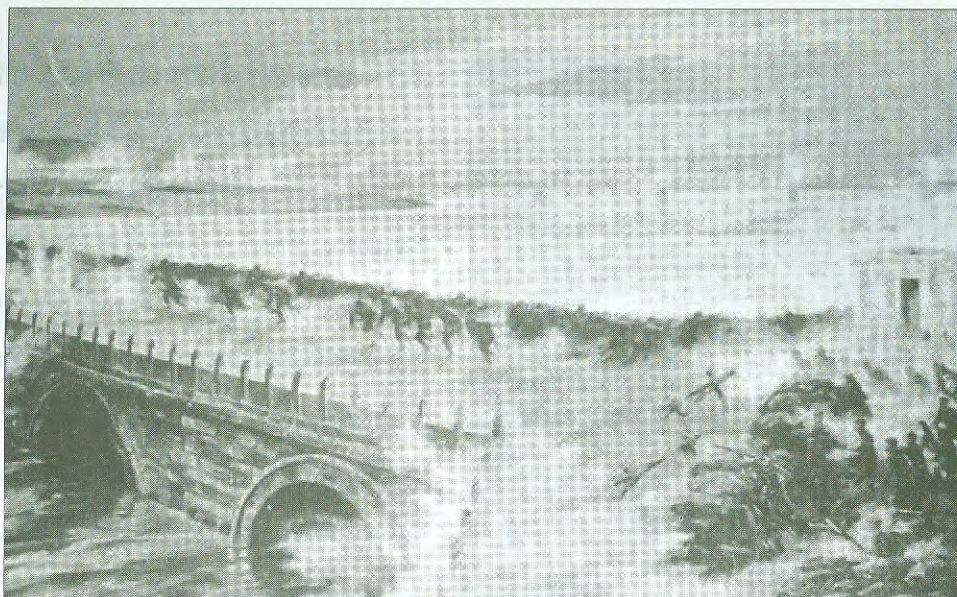
⁵ วุฒิชัย มูลศิลป์. “จีนในคริสต์ศตวรรษที่ 20” วารสารราชบัณฑิตยสถาน สำนักธรรมศาสตร์และการเมือง. (26 : 1) หน้า 149.

นิทรรศการต่อต้านตำราเรียนประวัติศาสตร์ของญี่ปุ่น
และการทารุณกรรมของทหารญี่ปุ่นต่อเกาหลี ที่หอเอกราชของเกาหลี

หอเอกราชของ
เกาหลีที่เมือง
ชอนอัน (Chonan)

ญี่ปุ่นบุกจีนที่สะพานหลูโกวหรือสะพานมารีโคโปโล ใกล้กรุงเป่ย์จิง
เมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม ค.ศ.1937 เป็นการเริ่มต้นรุกรานจีนของญี่ปุ่น

ประธานาธิบดีเจียง ไคเชค
กล่าวคำปราศรัยเรียกร้องให้ชาวจีน
ต่อต้านการรุกรานของญี่ปุ่น เมื่อ ค.ศ.1937

ทหารชาวญี่ปุ่นซ้อมอาวุธโดยใช้เชลยชาวจีนเป็นเป้า

อนึ่ง ทั้งจีน เกาหลี และหลายชาติในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีความเห็นว่า การขยายอำนาจของญี่ปุ่นในช่วงก่อนและระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นการ “รุกราน” แต่ญี่ปุ่นมีความเห็นว่าเป็นการ “ปลดปล่อย” ชาติต่างๆ จากจักรวรรดินิยมตะวันตก ก่อให้เกิดผลดีต่อชาติต่างๆ มากกว่าผลเสีย ดังนั้น ผู้นำทางการเมืองและผู้นำทางทหารของญี่ปุ่นในสมัยนั้นจึงเป็น “วีรบุรุษ” ของชาติ ในสายตาของผู้นำและชาวญี่ปุ่น แต่เป็น “อาชญากร” ในสายตาพันธมิตร (Allies) แม้บุคคลเหล่านั้นจะถูกลงโทษโดย “ศาลทหารระหว่างประเทศสำหรับภูมิภาคตะวันออกไกล” (International Military Tribunal for the Far East) ใน ค.ศ.1948 ที่ให้ลงโทษประหารชีวิต 7 คน จำคุกตลอดชีวิต 16 คน จำคุก 20 ปี 1 คน และจำคุก 7 ปี อีก 1 คน⁶ โดยบุคคลเหล่านี้ถูกจารึกชื่อที่วิหารยะสุคุนิ วิหารศักดิ์สิทธิ์ในลัทธิชินโตที่กรุงโตเกียว ถือกันว่าบุคคลที่ถูกจารึกชื่อที่วิหารแห่งนี้เป็น “กัณชิน” หรือเทพแห่งสงคราม ผู้อุทิศตนรับใช้องค์จักรพรรดิ

การที่ “อาชญากร” ในสายตาพันธมิตรได้รับการยกย่องจากทหารญี่ปุ่น อีกทั้งนายกรัฐมนตรีของญี่ปุ่นยังไปเคารพดวงวิญญาณของ “กัณชิน” เป็นประจำ จึงทำให้เกิดการประท้วงอย่างรุนแรงจากทั้งเกาหลีและจีน

นี่คือความขัดแย้งที่เป็นผลจากประวัติศาสตร์

⁶ Hugh Borton. *Japan's Modern Century. From Perry to 1970.* p. 474-476.

ความขัดแย้งระหว่างไทยกับพม่า ที่มีสาเหตุจากประวัติศาสตร์

ไทยกับพม่ามีความขัดแย้งในระดับรุนแรง คือการสงครามอย่างยาวนานร่วม 300 ปี จากการศึกษาของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ไทยกับพม่ามีการทำสงครามรวม 44 ครั้ง โดยรบกันในสมัยอยุธยา 24 ครั้ง ในสมัยธนบุรี 10 ครั้ง และในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ 10 ครั้ง สงครามครั้งแรกเกิดขึ้นใน พ.ศ.2081 ครั้งสุดท้ายเกิดขึ้นใน พ.ศ.2396⁷ และส่วนใหญ่พม่าเป็นฝ่าย โจมตีไทยก่อน

คนไทยมีความทรงจำที่ขมขื่นจากการทำสงครามกับพม่าอย่างน้อย 2 ครั้ง คือในคราวเสียกรุง พ.ศ.2112 และ พ.ศ.2310 อย่างไรก็ตามถึงปัจจุบันความทรงจำนั้นก็ลดลงไปเกือบหมดสิ้นแล้ว เพราะมีคนไทยจำนวนมากไปทัศนศึกษาหรือไปลงทุนในพม่า แต่แล้วหลังการสัมมนาที่เสียงร้าย ในเดือนมีนาคม พ.ศ.2544 เพื่อระดมความคิดกำหนดแนวทางเพื่อเอาชนะยาเสพติดของรัฐบาลไทย ซึ่งมีพันตำรวจโท ดร.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี เป็นประธาน มีการเปิดเผยว่า พวกว่าแดง ที่เมืองยอนของพม่า เป็นแหล่งผลิตยาบ้ารายใหญ่ หนังสือพิมพ์นิวไลท์ออฟ เมียนมาร์ (New Light of Myanmar) ฉบับวันที่ 19, 20 และ 21 พฤษภาคม พ.ศ.2544 ก็ได้ลงบทความที่เป็นประเด็นทางประวัติศาสตร์ว่า การที่ฝิ่นระบาดในบริเวณสามเหลี่ยมทองคำ

เพราะพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงยอมทำสนธิสัญญาบาวริง (Bowring's Treaty) ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ชาติตะวันตก ส่งออกและปลูกฝิ่นได้ โดยไม่ต้องเสียภาษี ในบทความดังกล่าวว่า แม้กษัตริย์ที่แย่งที่ที่สุดของพม่า ก็ยังไม่ยอมทำสนธิสัญญาเช่นนี้⁸

การโจมตีไทยโดยใช้ประวัติศาสตร์เช่นนี้ ไม่ถูกต้อง เพราะฝิ่นเป็นปัญหาในไทยและพม่า และประเทศอื่นๆ รวมทั้งจีนมานานแล้ว พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพยายามแก้ปัญหาการลักลอบ ซ้ำ ซาย ฝิ่น ซึ่งทำให้เงินตราของไทยไหลออกนอกประเทศเป็นจำนวนมาก ซ้ำยังควบคุมการซื้อมายาฝิ่นไม่ได้ โดยเปิดให้มีเจ้าภาษีฝิ่นก่อนที่จะมีการทำสนธิสัญญาบาวริง ใน พ.ศ.2398 อีก และในสนธิสัญญาบาวริงยังมีข้อกำหนดเกี่ยวกับการที่อังกฤษนำฝิ่นเข้ามาค้าขายว่าต้องขายให้กับเจ้าภาษีฝิ่นเท่านั้น ถ้าเจ้าภาษีฝิ่นไม่ซื้อ อังกฤษต้องนำฝิ่นกลับออกนอกประเทศ อนึ่ง สนธิสัญญาบาวริงที่ไทยทำกับอังกฤษในครั้งนั้น ไม่ได้เป็นผลเสียแก่ไทยทั้งหมด เพราะในระยะสั้นสนธิสัญญาดังกล่าวเป็นผลดีกับไทย ซึ่งทำให้ประเทศและราษฎรมั่งคั่งร่ำรวยขึ้น และไทยไม่ใช่เพียงชาติเดียวที่ทำสนธิสัญญาในลักษณะดังกล่าว แต่สนธิสัญญาบาวริง เป็นไปตามแบบสนธิสัญญาหนานจิง (Treaty of Nanjing, 1842 – พ.ศ.2385) ที่อังกฤษทำกับจีน และตามแบบสนธิสัญญาอะนะงะวะ (Treaty of

⁷ โปรดดูรายละเอียดใน สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. *ไทยรบพม่า*.

⁸ *มติชนรายวัน*. วันที่ 24 พฤษภาคม 2544

Kanagawa, มี.ค.1854 – ยังเป็น พ.ศ.2396 ตามการนับแบบเก่าของไทย) ที่สหรัฐอเมริกาทำ กับญี่ปุ่นสมัยโชกุนตระกูลโตกูงาวะ (Tokugawa) สำหรับการที่พม่าไม่ได้มีการทำสนธิสัญญาตามแบบสนธิสัญญาบาวริงกับอังกฤษ พม่าไม่ได้กล่าวถึงเหตุผลของการที่ไม่ได้ทำ แต่มีข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ว่า ใน พ.ศ.2398 ที่ไทยทำสนธิสัญญาบาวริงกับอังกฤษนั้น พม่ารบแพ้อังกฤษ 2 ครั้งแล้ว จนต้องถูกอังกฤษยึดครองดินแดนพม่าตอนล่างทั้งหมด ซึ่งเป็นศูนย์กลางการปกครองแต่เดิม เป็นแหล่งรายได้ และธัญญาหารของพม่า อังกฤษจึงอยู่ในฐานะชาติที่ได้เปรียบพม่า

พม่ายังคงใช้ประวัติศาสตร์เป็นสาเหตุโจมตีไทยต่อมา โดยในเดือนมิถุนายน พ.ศ.2544 ก็ได้มีรายงานข่าวทางสื่อมวลชนไทยว่า พม่าได้พิมพ์หนังสือฉบับผนวก (supplement) หนังสือเรียนประวัติศาสตร์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 5 ของพม่า เป็นการโจมตี และทำให้ภาพพจน์ของคนไทยไม่ดี ซึ่งจะทำให้ให้นักเรียนพม่ามีทัศนคติที่ไม่ดีต่อคนไทย

สาระสำคัญในหนังสือฉบับผนวกของพม่า เช่น คนอยุธยาหลงไหลในความสวยงามและความสำราญ ไม่ชอบทำงานหนัก ไม่ชอบพึ่งตนเอง ชอบพึ่งชาติอื่น ไทยเป็นฝ่ายเริ่มทำสงครามกับพม่า การทำลายกรุงศรีอยุธยา ใน พ.ศ.2310 (ค.ศ.1767) ก็เพราะเงินbukพม่า จึงต้องบดขยี้ให้เบ็ดเสร็จ ฯลฯ

สาระของหนังสือเรียนของพม่า ไม่ได้ทำให้เกิดความเข้าใจที่ดีต่อกันระหว่างชาติ

แต่อย่างใด ซึ่งเป็นหลักการสำคัญในการสอนวิชาประวัติศาสตร์ ความรู้และทัศนคติที่ดีจะได้จากหนังสือเรียนนี้ก็คือ การดูแลคนไทย ไม่ชอบคนไทย

ทำไมทางราชการพม่าจึงพิมพ์หนังสือนี้ขึ้นมาเป็นเรื่องนอกเหนือประเด็นที่ต้องการกล่าวถึงในบทความนี้ แต่มีประเด็นโดยตรงที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ก็คือ ทางราชการพม่าได้นำประวัติศาสตร์มาเป็นสาเหตุแห่งความขัดแย้งโดยที่ประเด็นในประวัติศาสตร์ที่ว่านี้ควรจะเป็นประเด็นที่ศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย ซึ่งนักศึกษามีความคิดเชิงวิพากษ์วิจารณ์และมีเหตุผลมากแล้ว มากกว่ามาสอนกันในระดับประถมซึ่งเด็กจะถูกปลูกฝังให้เชื่อ

ความขัดแย้งระหว่างไทยกับลาว ที่มีสาเหตุจากประวัติศาสตร์

ไทยกับลาวมีทั้งความร่วมมือและความขัดแย้ง ในเรื่องความขัดแย้ง ลาวมีความขมขื่นในกรณีกบฏเจ้าอนุวงศ์ ซึ่งตรงกับต้นรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เพราะทางลาวยกย่องเจ้าอนุวงศ์ว่าเป็นผู้รักชาติ เป็นผู้พยายามปลดแอกไทย เช่นเดียวกับสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ปลดแอกพม่าในคราวเสียกรุงครั้งที่ 1 ในขณะที่ไทยว่า เจ้าอนุวงศ์เป็นกบฏ และในการปราบกบฏเจ้าอนุวงศ์ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวยังโปรดให้ทำลายกรุงเวียงจันทน์ด้วย เพราะ "เมืองเวียงจันทน์นี้เป็นกบฏมา 2 ครั้งแล้ว ไม่ควรจะเอาไว้เป็นบ้านเมืองให้อยู่สืบไป ให้...ทำลายล้างเสียให้สิ้น อย่าให้

ตั้งติดอยู่ได้”⁹ ที่วัดแห่งหนึ่งในกรุงเวียงจันทน์มีการนำองค์พระ เศียรพระ ที่แตกหักถูกทำลายมารวมไว้ และเขียนข้อความปิดไว้ว่า เพราะถูกทำลายโดยข้าศึก ซึ่งก็คือ ไทย นั่นเอง

นอกจากนี้ ลาวยังมีความขมขื่นที่เจ้าอนุวงศ์ถูกไทยลงโทษประจาน และว่าไทยยกย่องวีรกรรมท้าวสุรนารีมากเกินไป ดังนั้น เมื่อมีข่าวว่า นักสร้างภาพยนตร์ของไทยจะสร้างภาพยนตร์เรื่องท้าวสุรนารี ทางทูตลาวประจำประเทศไทย จึงแสดงความเห็นเชิงคัดค้านว่า “คนลาวจะรู้สึกต่อต้านไทย”¹⁰

ยังมีเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์อีกมากมาย ที่สามารถนำมาใช้เป็นข้อขัดแย้งระหว่างประเทศได้ เช่น เมื่อต้นเดือนกันยายน ค.ศ.2001 มีการประชุมขององค์การสหประชาชาติ เรื่องการแบ่งแยกกีดกันผิว ที่เมืองเดอร์บัน ประเทศแอฟริกาใต้ กลุ่มประเทศในแอฟริกาพยายามเรียกร้องให้ประเทศค้าทาส จ่ายเงินชดใช้ผลเสียที่เกิดจากการค้าทาส เมื่อ 200 - 300 ปีที่ผ่านมาแล้ว แม้ภายในประเทศเองก็มีเรื่องทำให้เกิดข้อขัดแย้งได้เช่นกัน เช่น การสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ถ้าไม่เข้าใจว่าสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไปทำไม ก็จะทำให้เกิดความรู้สึกท้องถิ่นนิยม ที่เป็นคนละอย่างหรือไม่สอดคล้องกับความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันภายในชาติ ผลก็คือการเกิดความแตกแยกในประเทศ ดังนั้นถ้าจะเอาความขัดแย้งในประวัติศาสตร์มาเป็นเหตุแห่งความ

ขัดแย้งในปัจจุบัน โลกก็คงจะวุ่นวายเกิดความไม่สงบเป็นแน่แท้

การแก้ไขความขัดแย้งที่มีสาเหตุจากประวัติศาสตร์

ในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ เราจะพบว่ามนุษย์มีวิธีการแก้ไขความขัดแย้งตลอดมาแต่เดิม วิธีการแก้ไขความขัดแย้งที่ใช้กันมากคือ การใช้กำลังเข้ามาปราบปราม ต่อสู้ เมื่อชนะก็ทำให้อีกฝ่ายอ่อนแอลงโดยการกำจัดผู้นำของศัตรู ตั้งผู้นำคนใหม่ที่สวามิภักดิ์ต่อผู้ชนะ ยึดทรัพย์สินสมบัติ กวาดต้อนผู้คน ตัดทอนกำลังของศัตรูให้อ่อนแอลง ต่อมาก็มีการบังคับให้ฝ่ายแพ้จ่ายค่าปฏิกรรมสงคราม เช่น จีนต้องจ่ายเงินแก่อังกฤษในสงครามฝิ่น ใน ค.ศ.1842 ไทยต้องจ่ายให้ฝรั่งเศสในกรณีวิกฤตการณ์สยาม ร.ศ.112 (พ.ศ.2436, ค.ศ.1893) เมื่อสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 1 ฝ่ายชนะได้ลงโทษเยอรมนีอย่างรุนแรงตามสนธิสัญญาแวร์ซายส์ (28 มิถุนายน ค.ศ.1919) เยอรมนีต้องเสียดินแดนบางส่วน ถูกยึดครองดินแดนบางส่วน ต้องลดกำลังทหาร ต้องจ่ายค่าปฏิกรรมสงครามจำนวนมหาศาล และที่สำคัญมากคือ ในมาตรา 231 มีการประณามว่าเยอรมนีและพันธมิตรเป็นผู้ทำให้เกิดสงครามโลกครั้งที่ 1 และต้องรับผิดชอบในความเสียหาย¹¹

การแก้ไขความขัดแย้งดังที่กล่าวมาข้างต้น ใ้ว่าจะได้ผลดีทั้งหมดบางกรณี บาง

⁹ เจ้าพระยาทิพากรวงศ์ฯ. พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 3. หน้า 30.

¹⁰ มติชนรายวัน. วันที่ 19 กรกฎาคม 2544.

¹¹ H. Stuart Hughes. *Contemporary Europe, A History*. Fifth Ed. pp.120-125. Felix Gilbert. *The End of the European Era, 1890 to the Present*. Third Ed. p.185-187.

ประเทศใช้ได้ผล แต่บางกรณีบางประเทศกลับทำให้เกิดความขัดแย้งใหม่ขึ้นมา ดังกรณีการลงโทษเยอรมนีในสงครามโลกครั้งที่ 1 ทำให้เกิดความไม่พอใจตั้งแต่แรกในหมู่ชาวเยอรมัน และทำให้อิตเลอร์ สามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการโฆษณาทางการเมืองอย่างได้ผล และเพียง 2 ปีต่อมา สงครามโลกครั้งที่ 2 ก็เกิดขึ้น

ฝ่ายชนะได้เรียนรู้ข้อผิดพลาดในการลงโทษฝ่ายแพ้ที่รุนแรง ดังนั้น ในสงครามโลกครั้งที่ 2 จึงได้แก้ไขข้อผิดพลาดนั้น โดยเฉพาะเรื่องการประณามชาติ ลงโทษชาติ ได้เปลี่ยนเป็นการลงโทษตัวบุคคลที่เป็นผู้นำรัฐบาลที่ทำให้เกิดสงคราม ในกรณีของเยอรมนีที่นูเรมเบิร์ก ศาลทหารระหว่างประเทศลงโทษแขวนคอผู้นำนาซี 12 คน ใน ค.ศ.1946 ทำให้อาชญากรสงครามเป็นเรื่องของบุคคลไม่ใช่เรื่องของชาติ ซึ่งก็ได้ผลดีในการลดความขัดแย้งในช่วงเวลาที่ผ่านมา

ในกรณีของจีน เกาหลี กับญี่ปุ่น ที่เป็นปัญหาเรื้อรังต่อมา แม้ว่าจะมีความพยายามแก้ไขความขัดแย้ง เช่น ใน ค.ศ.1993 (พ.ศ.2536) นายกรัฐมนตรีของญี่ปุ่น นายโฮโซกะวะ โมริฮิโระ ได้ยอมรับอย่างเป็นทางการว่า สงครามมหาเอเชียบูรพาเป็น “สงครามเพื่อการรุกรานและเป็นสงครามที่ผิดพลาด” และในวันที่ 15 สิงหาคม ค.ศ.1995 (พ.ศ.2538) ซึ่งเป็นวันครบรอบ 50 ปีการยอมแพ้ของญี่ปุ่นในสงครามโลกครั้งที่ 2 นายมูระยามะ โทมิอิชิ นายกรัฐมนตรีของญี่ปุ่น ก็ได้แสดง “ความเสียใจอย่างสุดซึ้ง” แต่ก็ไม่ได้

กล่าวขออภัยซึ่งทำให้เกิดความไม่พอใจทั้งในจีนและเกาหลีว่าญี่ปุ่นไม่มีความจริงใจในเรื่องนี้

อย่างไรก็ดี ใน ค.ศ.1998 (พ.ศ.2541) ญี่ปุ่นก็ได้ขออภัยต่อเกาหลีที่ปกครองเกาหลีอย่างโหดร้ายทารุณเป็นเวลา 35 ปี โดยผู้นำของทั้งสองประเทศหวังว่า จะฝังอดีตที่ขมขื่นเหลือแต่เพียงข้อเท็จจริงในประวัติศาสตร์เท่านั้น¹²

ความขัดแย้งได้เกิดขึ้นมาอีก เมื่อหนังสือเรียนระดับมัธยมเล่มหนึ่ง (ในหลายเล่ม หลายสำนักพิมพ์) ของญี่ปุ่นได้เขียนว่า การก่อสงครามด้านแปซิฟิกในสงครามโลกครั้งที่ 2 ไม่ใช่ความผิดที่ผิดคือความพ่ายแพ้สงคราม จึงทำให้เกิดการประท้วงขึ้นมาทั้งในจีนและเกาหลี ประกอบกับในวันที่ 13 สิงหาคม ค.ศ.2001 (พ.ศ.2544) นายจุนอิชิโร โคอิซุมิ นายกรัฐมนตรีญี่ปุ่นไปวิหารยะสุคุนิ เพื่อสักการะดวงวิญญาณวีรชนทหารผ่านศึกในสงครามโลกครั้งที่ 2 แม้ว่าการไปวิหารยะสุคุนิ จะไปก่อนเวลา 2 วันก่อนถึงวันยอมแพ้ของญี่ปุ่นก็ทำให้เกิดการโจมตีทั้งจากจีนและเกาหลี เพราะเท่ากับว่าทางการยังยกย่องทหารผ่านศึกเป็นวีรชน เป็นวีรบุรุษ และถ้าเช่นนั้นการกระทำของบุคคลเหล่านั้นก็ไม่ผิด การขยายอำนาจของญี่ปุ่นก็ไม่ผิด ผลที่ตามมาคือ นายกรัฐมนตรีของญี่ปุ่น นายจุนอิชิโร โคอิซุมิ ต้องกล่าวขออภัยต่อเกาหลีอีก เมื่อไปเยือนเกาหลีได้อย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 15 ตุลาคม ค.ศ.2001 (พ.ศ.2544)

¹² มติชนรายวัน. วันที่ 12 สิงหาคม 2544.

ปัญหาข้อขัดแย้งที่มีสาเหตุจากประวัติศาสตร์ควรแก้ไขอย่างไร ผู้เขียนเองมีความเห็นว่าก็ต้องใช้ประวัติศาสตร์แก้ไขความขัดแย้งในประวัติศาสตร์ ทำนองนามยกก็ต้องเอาหนามบ่ง โดยประการแรก แต่ละชาติจะต้องเขียนหนังสือเรียนประวัติศาสตร์ในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาที่มีเนื้อหาทำให้เกิดความเข้าใจดีระหว่างประเทศ ความภาคภูมิใจในชาติ ความยิ่งใหญ่ของชาติเป็นเรื่องดี แต่ไม่ควรเป็นเรื่องหลงชาติ ดูถูกชาติอื่น หรือทำให้เกิดความขัดแย้งกับชาติอื่น ความภาคภูมิใจในชาติควรให้สอดคล้องกับความเข้าใจดีระหว่างประเทศ ตัวอย่างในเรื่องนี้ เช่น “การประชุมนานาชาติว่าด้วยหลักสูตรและหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา” ซึ่งจัดโดยสถาบันพัฒนาการศึกษาของเกาหลี (Korean International Development Institute – KEDI) ระหว่างวันที่ 23-27 กรกฎาคม ค.ศ.2001 (พ.ศ. 2544) ที่กรุงโซล เกาหลีใต้ มีชาติที่เข้าร่วมประชุมจากประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 3 ชาติ คือ ไทย ฟิลิปปินส์ และอินโดนีเซีย ร่วมกับเกาหลีใต้ ผู้เขียนมีโอกาสเข้าร่วมประชุมในฐานะตัวแทนจากประเทศไทย ร่วมกับผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาหนังสือ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ คือ นายวินัย รอดจ่าย ซึ่งก็เป็นประโยชน์มาก ก่อนการประชุม ผู้แทนทั้ง 3 ชาติ ได้สนทนากับผู้อำนวยการของ KEDI คือ Dr. Kwak Byongsun ท่านได้พูดตอนหนึ่งว่า “ประวัติศาสตร์เป็นวิชาที่สำคัญที่จะช่วยก่อและหล่อหลอมความคิด และพฤติกรรมของคนได้ดีที่สุด” ดังนั้น ถ้าสอน

ให้ถูกก็จะเป็นประโยชน์ต่อความเข้าใจดีระหว่างประเทศได้อย่างดี

ประการที่สอง คือ ชาติที่มีความขัดแย้งกันหรือชาติในภูมิภาคเดียวกัน ควรร่วมกันเขียนประวัติศาสตร์ที่จะใช้สอนนักเรียน เพื่อทำให้เกิดความเข้าใจดีร่วมกัน และเข้าใจในเหตุผลของคนในอดีตว่า ที่ต้องทำเช่นนั้นเพราะอะไร และพฤติกรรมเช่นนั้นก็มีร่วมกันในหลายๆ ชาติ ซึ่งก็จะทำให้ลดความขัดแย้งได้ ตัวอย่างในเรื่องนี้คือการเขียนประวัติศาสตร์ร่วมกันของชาติในสหภาพยุโรป ในอาเซียนเคยมีความพยายามมาแล้วแต่ไม่สำเร็จ และในขณะนี้ได้มีความพยายามใหม่อีกครั้ง

ประการที่สาม คือ การมีจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ เห็นความสำคัญและคุณค่าของประวัติศาสตร์ จะทำให้มีความคิด มีเหตุผล สามารถวิเคราะห์เรื่องราวต่างๆ ได้อย่างมีวิจรรย์ญาณ แทนการเชื่ออย่างง่ายๆ พอใจกับการบอกเล่าของคนอื่น และคิดว่าการตีความทางประวัติศาสตร์มีเพียงทัศนะเดียวและเปลี่ยนไม่ได้ ถ้าเรามีความเข้าใจประวัติศาสตร์ เข้าใจเหตุผลทางประวัติศาสตร์ บทเรียนจากความผิดพลาดของอดีต และปัญหาต่างๆ ที่เคยเกิด ก็จะหลีกเลี่ยงได้ ความขัดแย้งของมนุษยชาติก็น่าจะลดลง

ดังนั้นประวัติศาสตร์จึงสามารถนำมาใช้เพื่อลดความขัดแย้งที่มีสาเหตุจากประวัติศาสตร์ได้ ทั้งอาจสามารถนำไปลดความขัดแย้งที่มีสาเหตุมาจากเรื่องอื่น ๆ ได้ด้วย

บทสรุป

ประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ ได้แสดงให้เห็นว่า ความขัดแย้งระหว่างรัฐมีสาเหตุเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ และเพิ่มความรุนแรงมากขึ้นเช่นกัน ในเอเชียหลายชาติมีความขัดแย้งโดยมีสาเหตุจากประวัติศาสตร์ ดังกรณีของจีน เกาหลีกับญี่ปุ่น พม่ากับไทย ลาวกับไทย เป็นต้น และตั้งแต่การจี้เครื่องบินไปชนตึกระฟ้าแฝดของศูนย์การค้าโลก (World Trade Center) ในนครนิวยอร์ก ของสหรัฐอเมริกา และชนอาคารที่ทำการกระทรวงกลาโหมของสหรัฐอเมริกา ที่กรุงวอชิงตัน เมื่อวันที่ 11 กันยายน ค.ศ.2001 (พ.ศ.2544) โลกก็เข้าสู่ยุคใหม่ของความขัดแย้งที่มีสาเหตุซับซ้อนมากขึ้น ทั้งจากศาสนา อารยธรรม เชื้อชาติ และประวัติศาสตร์ร่วมกัน

การแก้ไขความขัดแย้งที่มีสาเหตุจากประวัติศาสตร์ที่น่าจะได้ผลดีก็คือ การสอนประวัติศาสตร์ที่ถูกต้องเพราะจุดมุ่งหมายที่สำคัญประการหนึ่งของการเรียนการสอนประวัติศาสตร์คือ เพื่อสร้างความเข้าใจดีระหว่างประเทศ อันเป็นการสร้างจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ของคนในชาติให้สูงขึ้นก็เป็นเรื่องสำคัญ เพื่อมนุษย์จะได้นำบทเรียนจากอดีตมาแก้ไขปัญหาในปัจจุบันได้อย่างเหมาะสมถูกต้อง มิฉะนั้น มนุษยชาติก็จะอยู่ท่ามกลางอันตรายที่น่าสะพรึงกลัว ดังที่เป็นอยู่ในช่วงปลายปี พ.ศ.2544

บรรณานุกรม

หนังสือ

ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จ ฯ กรมพระยา. *ไทยรบพม่า*. กรุงเทพฯ : แพรวพิทยา. 2514.

ทิพากรวงศ์, เจ้าพระยา. *พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 3*. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร. 2538.

Beer, Francis A. *Peace Against War, The Ecology of International Violence*. San Francisco : W.H. Freeman and Company. 1981.

Borton, Hugh. *Japan's Modern Century, From Perry to 1970*. Sec. Ed. New York : The Ronald Press Company. 1970.

Cumings, Bruce. *Korea's Place in the Sun, A Modern History*. New York : W.W. Norton & Company. 1997.

Gilbert, Felix. *The End of The European Era, 1890 to the Present*. Third Ed. New York : W.W. Norton & Company. 1984.

Hughes, H.Stuart. *Contemporary Europe, A History*. Fifth Edition. Englewood Cliffs : Prentice-Hall, Inc. 1981.

Huntington, Samuel P. *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*. New York : Touchstone Books. 1997.

Wright, Quincy. *A Study of War*. Abridged Edition. Chicago : University of Chicago Press. 1965

วารสาร

มติชนรายวัน. วันที่ 24 พฤษภาคม, 19 กรกฎาคม, 12, 14, 15 และ 16 สิงหาคม พ.ศ.2544.

วุฒิชัย มูลศิลป์. "จีนในคริสต์ศตวรรษที่ 20" *วารสารราชบัณฑิตยสถาน สำนักธรรมศาสตร์และการเมือง*. ปีที่ 26 ฉบับที่ 1 ตุลาคม 2543 – มกราคม 2544 หน้า 141 – 173.